

Vzdělávací LISTY

01 | BŘEZEN 2016

SOKOLSKÉ MALOVANÉ OPONY

3–4

**MALOVANÉ
OPONY****Malované opony
divadel českých zemí**

5–9

**PŘÍKLADY
SOKOLSKÝCH OPON****Příklady některých
dochovaných
sokolských opon**

10

ZAJÍMAVOST**„Pozvete si sedláky
a pak se jim
posmíváte!“ Aneb
ze života jednoho
venkovského divadla**

11

PSALO SE**Psal Miroslav Tyrš
v Národních listech
před 133 lety****Vážení čtenáři,**

letošní první vydání Vzdělavatelských listů, které se již stávají díky zájmu vás čtenářů neodmyslitelnou součástí časopisu Sokol, navazuje na tři loňská vydání a je pokračováním cyklu, který je věnován tématům spjatým s Rokem sokolské architektury. Ten byl vyhlášen v loňském roce v souvislosti s připomínkou 90. výročí otevření Tyršova domu. Historii a současnosti tohoto významného sokolského objektu pak bylo věnováno první z loňských čísel této přílohy. Druhé loňské vydání bylo připomínkou architektonicky důležitých staveb a objektů, které jsou úzce spjaty s místy památných sokolských slavností – sokolskými sloty. Pochopitelně bylo nutné uveřejnit vydání Vzdělavatelských listů věnované Roku sokolské architektury doplnit dalším vydáním, které vyšlo v podzimních měsících loňského roku a bylo věnováno tělocvičnám a sportovním zařízením, které v současné době vlastní jednoty a župy. Toto vydání nejenom upozornilo na historickou cenu celé řady z těchto staveb, ale také poukázalo na jejich nezastupitelný přínos nejen pro sokolskou tělovýchovnou a sportovní činnost, ale také jako centrum kulturně-společenské činnosti jednot.

A právě další vydání Vzdělavatelských listů, které vám nyní předkládá vzdělavatelský odbor, je úzce spjato především s kulturní činností Sokola, především pak s amatérským a loutkovým divadlem. Právě rozvoj této kulturní aktivity v sokolských jednotách vedl k tomu, že celá řada sokoloven byla vystavěna se stálým jevištěm. A k jevištím patří neodmyslitelně i malované opony, které pak i v sokolských stavbách představují významné kulturní hodnoty.

Předkládané vydání Vzdělavatelských listů bylo umožněno díky úzké a dlouholeté spolupráci vzdělavatelského odboru ČOS s Národním informačním a poradenským střediskem pro kulturu NIPOS, jehož jeden z probíhajících projektů je zaměřen na zmapování malovaných opon divadel českých zemí. A vzhledem k tomu, že právě sokolské opony jsou jedním z významných okruhů, na které je projekt zaměřen, mohly být pro přípravu této přílohy využity díky vstřícnosti organizace NIPOS celé řady materiálů a podkladů.

Věřím, že toto vydání opět přináší řadu zajímavých informací a obrátí pozornost sokolské veřejnosti na další historicky významnou oblast spojenou s dědictvím po našich předcích, na kterou nesmíme zapomínat. Příkladem zde pak může být tělocvičná jednota v Českém Brodě, která jednu z takovýchto nádherných a historicky významných opon v nedávné době nechala zrestaurovat, o čemž se bylo možné dočíst v prosincovém vydání časopisu Sokol.

Zdeněk Mička, vzdělavatel ČOS

Časopis SOKOL – Vzdělavatelské listy – samostatná speciální příloha časopisu SOKOL, vydává Česká obec sokolská
Adresa redakce: ČOS, tiskové oddělení, Újezd 450/40, 118 01 Praha 1, tel.: 257 007 332, e-mail: zkubin@sokol.eu
Redakce: Zdeněk Kubín, Kateřina Wágnerová | Tisk: Tiskárna Macík Sedlčany | Informace o časopisu podává a objednávky vyřizuje redakce. Nevyžádané rukopisy a fotografie se nevracejí. Za věcný obsah článků odpovídají autoři. Redakce si vyhrazuje právo příspěvky upravovat, krátit, nebo komentovat | MK ČR E 17339, ISSN 0489-6718

MALOVANÉ OPONY

divadel českých zemí

J. A. Komenský se loučí s vlastní, Velký Újezd

Divadelní opony mají v českém umění od 18. století do dneška zvláštní postavení. Na jedné straně jsou spojeny s utvářením masové kultury (u nás většinou ve skromných podmínkách), na druhé straně se v jejich motivech odrážejí úkoly, touhy i sny společnosti, jež sahají od každodenní praxe až k mýtu a posvátnu. Hodnoty, ke kterým se opony odvolávaly a jejichž prvky opakovaly, byly vázány k různorodým kulturním konvencím a pojmány s různou mírou zobecnění. Obrazové náměty opon českého divadla byly většinou prochnuty vlasteneckou tendencí oslavit dějiny, sídlo a krajinu, umělecké památky, zvyky, osoby a události. Divadelní opony jsou jedním z významných dokumentů českého národního obrození a jeho ohlasu v nejširších společenských vrstvách české společnosti. Někdy se pro ztvárnění divadelních opon podařilo získat významné malíře – umělci, zvláště ti začínající, se ostatně často sami snažili při jejich vzniku uplatnit –, jindy byly

opony (zejména ochotnických divadel) malovány poloprofesionály v daném místě dosažitelnými a někdy i vyslovenými amatéry.

Evidence malovaných opon

Vědomí o existenci jedinečného kulturního fenoménu, jaký malované opony představují, potřeba poukázat na jeho hodnoty a potažmo přispět k záchraně opon pozapomenutých a namnoze uložených v nevyhovujících prostorách, přivedla pracovníky Národního informačního a poradenského střediska pro kulturu (NIPOS) v Praze na úseku Databáze českého amatérského divadla k zásluhnému počínu. Tím bylo zmapování a pořízení dokumentace malovaných opon. Finálním produktem pak bylo vydání výpravné knihy *Malované opony divadel českých zemí*. Kniha vyšla na sklonku roku 2010. Poprvé tak byl veřejnosti představen souhrnný přehled známých i zapomenutých divadelních opon – od té

Malované opony divadel českých zemí jsou unikátním fenoménem kulturního dědictví. Jsou svědectvím o jednom z aspektů bohatého kulturního života měst a obcí od 18. do první poloviny 20. století. Malované opony divadel – nejen v zámeckém prostředí a v kamenných divadlech větších měst, ale i v sálech sokoloven, vesnických hospod, ve výbavě putujících loutkářů nebo i jako součást rodinných divadélek – jsou jedním z reálných dochovaných důkazů tohoto života.

Hynaisovy v Národním divadle v Praze či zámeckého divadla v Českém Krumlově až po opony jevišť venkovských hostinců nebo loutkových divadel. Vydání publikace se mj. stalo impulsem pro kulturní aktivisty v řadě míst, kteří si uvědomili, že staré malované opony mají svou historickou a estetickou hodnotu a dali o existenci opon ve svých místech vědět. Databáze českého amatérského divadla se ostatně i po vydání knihy průběžně věnuje badatelské činnosti vedoucí k dalšímu rozšíření rezervoáru malovaných opon a jejich dokumentaci. Za pět let od vydání knihy

Světlov

byla tak zaznamenána existence dalších takřka 150 opon. Několik opon se dočkalo i restaurování a vystavení ve veřejných prostorách. O mnohých existují pouze písemné záznamy či zmínky pamětníků a samotné opony jsou patrně v nenávratnu. V mnoha místech však byly opony dochovány a průběžně je zajišťována jejich dokumentace.

Sokolské opony a ochotnická divadla

Jako jsou jedinečným kulturně-historickým jevem malované opony, stejně tak je unikátním fenoménem českých zemí ochotnické divadlo a v jeho rámci pak loutkové obzvláště. Divadlo se hrálo i v těch nejmenších obcích a jejich částech. Aktuálně je v databázi zachyceno takřka 10 tis. geografických celků, v nichž ochotníci vyvíjeli svou činnost. V nemalé míře se ochotnické dění realizovalo pod záštitou Sokola v jeho vlastních budovách – sokolovnách, i mimo ně.

Sokol nebyl jen spolkem, jehož význam spočíval v „tužení“ tělesné zdatnosti. Od počátku byl výrazem národní ideologie, dokazoval životaschopnost národa, přispíval k jeho rozvoji a demonstroval, že ho jsou Sokolové schopni ubránit. Od devadesátých let 19. stol. vyvíjely divadelní činnost četné

dramatické odbory Sokola a v řadě míst vznikly sokolovny jako víceúčelové budovy se stálým jevištěm. Tato tradice trvala až do první republiky, kdy se zásluhou sokolských ochotnických spolků hraní divadla šířilo i do odlehklých míst. To vše svým způsobem obsáhla opona nové sokolovny ve Svratce z roku 1928 (na obálce). Její alegorický ráz – postava mladého muže vzpřímeného postoje, se šavlí v jedné a se sokolem na druhé ruce, onu připravenost k obraně nijak neskrývá. Dívka vedle něho, v červenobílých barvách

svého oděvu připomínající národní svéráz a s věncem v ruce, je výrazem radosti, něhy a poezie – možná národního ducha. A oba se vzpínají k velké postavě jakési bohyně, jejíž gesto jako by je srdečně vítalo, ne-li jim téměř žehnilo. Opona je apoteózou ducha sokolství, v němž ochotnickému divadlu připadalo důležité místo.

Milan Strotzer, s použitím textů Jana Císaře, Jiřího Valenty a Tomáše Vlčka z knihy Malované opony divadel českých zemí

Děti před oponou v Příbyslavi

Příklady některých dochovaných sokolských opon

„Malovaná opona je etiketou, která probouzí chuť na obsah láhve, stručně jej charakterizuje a doporučuje, k jakým příležitostem a pokrmům je nejvhodnější. Když víno vypijeme, láhev s etiketou zůstává a evokuje jeho chuť, barvu a vůni, tak jako malovaná opona evokuje myšlenku, styl a atmosféru dávno odehraných představení.“ (Přemysl Rut)

BEROUN

Opona v berounské sokolovně z roku 1936 je dílem člena TJ Sokol, malíře Pavla Vyhnanovského. Je na ní veduta města v rámu, znak Sokola, po stranách

v ornamentech vlevo dívčí postava a vpravo dudák. Dnes je opona nefunkční, poškozená povodněmi. Je uložena nad nově instalovanou oponou na jevišti. V roce 2005 se její zobrazení objevilo na pohlednici, kterou u příležitosti 140. výročí založení vydala TJ Sokol Beroun.

ČESKÁ BĚLÁ

Oponu v České Bělé používal pravděpodobně divadelní soubor Sokola, který si v roce 1924

zřídil vlastní jeviště v místním hostinci. Motivem je pohled na obec Česká Bělá. Autor není znám. Fragment opony je nyní umístěn ve vestibulu základní školy.

ČISTÁ U HOREK

Opona v Čisté u Horek je z roku 1940, namaloval ji malíř František Ulrych. Reprodukoval na ní ve střední části obraz Kde domov můj od Josefa Soukupa, který v roce 1940 vyšel tiskem jako

vlastenecké gesto proti německé okupaci. Obraz zarámoval do pásů ornamentů zřejmě dle šablony a namaloval jednoduchou draperii. Opona o rozměrech 630 x 270 cm původně zdobila jeviště divadelního odboru Sokola, nyní je umístěna v depozitáři místního kulturního zařízení.

DOLNÍ ROVEŇ

V roce 1932 byla v Dolní Rověni postavena nová sokolovna, dá se předpokládat, že k jejímu vybavení patřila velmi výmluvná památka – opona, která výrazně sdělovala proklamovaný program Sokola. Kompozice opony zatím nezjištěného autora užívá každé místo k umístění alegorických znaků sokolstva a jejího místa i významu v osvobozené vlasti.

Střední plochu opony vyplňuje centrální obraz: Sokol za pluhem taženým bělouši obdělává rodnou zemi, nad ním se vznáší anděl svobody, kolem krouží ptáci – sokolové, černé mraky jsou roztrhány a okřídlený bělouš (Pegas) rozšlapává černého havrana. Bělouše má na oprati sokol. Pozoruhodné je rámování obrazu. Výjev obklopuje 14 medailonů, symbolizujících lidské vlastnosti, řemesla a dovednosti. V jejich středu je umístěn znak Sokola. Horní rám obrazu tvoří pás, jakoby harlekýn, s opakovaným motivem stylizovaného sokola. Mezi křídly je 7 rámečků se stopami jednotlivých slov dnes nečitelného hesla, překrytého barvou pravděpodobně v době německé okupace.

KOUNOV

Skvostem sokolovny v Kounově je dobře zachovalá unikátní sokolská opona akademického malíře Oskara Brázdy. Mistr oponu zhotovil bez nároku na honorář a veřejnosti ji předal při otevření sokolovny dne 13. 6. 1937.

Dochoval se popis opony dle pojetí jejího tvůrce: Levá skupina představuje český lid, pohlížející s údivem na oráče, který z tvrdé země vyoral práva i svobodu,

znázorněné popelníci a starým mečem, jímž předkové za práva svá i svobodu bojovali. Nad touto skupinkou vznáší se genius vlasti, přinášející posvátný oheň nadšení. Jej provází pár letících sokolů, jenž zobrazuje vznešenou myšlenku sokolskou, stavící se plně do služeb vlasti. Dětko v náručí ženy symbolizuje nové pokolení, které hlásí se ke svému češství.

Pravá skupina zobrazuje matku Vlast, obklopenou bohyněmi umění, hudby, poesie, písemnictví. Pracující žena přináší Vlasti chléb a sůl a ji provází český lid, odhodlaný

hájit ji urvanou mu půdu ohněm i mečem.

Postava sokolského borce, vztahující paže k blížícím se ptákům – sokolům, značí ideu Tyršovu, pronikající do území poněmčeného jako nositelka nadšení národního a vroucího vlastenectví, a hlásá naše heslo: Co Čech to Sokol. Obraz vsazen je do typické české krajiny s vlnícími se lány obilí, dole pak namalovány jsou dary země: jablka a hrozny. Dětská postavička dole, držící sokolský erb, značí mladé, zdravé pokolení, vychované v myšlence Tyršově. Věncová, krásličí dolní okraj opony, nese nápis „Zdar!“

O zachování opony se zasloužili čeští občané, kteří ji, spolu se sochami lvů umístěných po stranách přístupového schodiště do sokolovny, po dobu německé okupace a války ukrývali na neznámém místě.

STRAKONICE

Oponu pro strakonickou sokolovnu o rozměrech 800 x 445 cm namaloval v roce 1898 strakonický rodák, malíř a dekorátor Alois Hanš. Malovat se učil v Písku u dekorativního malíře Mikuleho společně s Mikolášem Alšem. Pro nedostatek prostředků nešel s Alšem na akademii, ale vydal se do světa. Zakotvil na čas v Brazílii v Buenos Aires, kde se stal dekorátérem divadla The Atro Municipale.

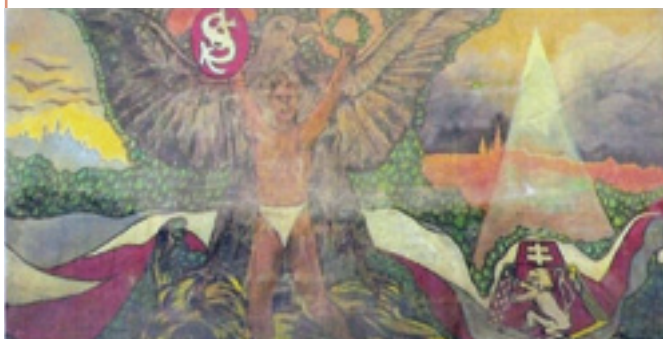
Po návratu do Čech byl dekorátérem Městského divadla na Královských Vinohradech v Praze, při tom pracoval také pro Národní divadlo. Oponu maloval před odjezdem do Ameriky. Opona je stále ve strakonické sokolovně. Lze na ní vidět v bohatém rámu skupinu postav vítající božstva, která vyjíždí z nebes a slunce. Opona byla ve 40. letech min. století přemalována. Významná postava sokola byla tehdy odstraněna a nahrazena postavou muže s praporem. V 70. letech byla opona restaurována Brémsem z Českých Budějovic.

ŠTĚPÁNOVICE

Alegorický výjev se sokolskou tematikou namaloval neznámý autor na oponu pro jeviště v hostinci U Chalupů ve Štěpánovicích. Opona z 20. let minulého století byla bezesporu majetkem dramatického odboru Sokola, dnes je v soukromém vlastnictví.

TŘÍČ

Na oponě tříčských ochotníků je vyobrazeno kázání Mistra Jana Husa. Zhotovila ji firma František Fert z Brna-Husovic v roce 1936 a v 50. letech ji také restaurovala. Opona o rozměru 500 x 300 cm je navinuta na válci o průměru 30 cm, je sice ve spodní části poškozená, ale funkční. Je umístěna na nepoužívaném jevišti sokolovny v Tříči.

TŘEMOŠNÁ

Oponu, která sloužila na stálém jevišti pro marionety v přístavbě sokolského pavilonu v Třemošné, který je na ní v pozadí zobrazen, namaloval učitel František Hrabák z Plzně v roce 1949. Vlevo je zobrazen zástup pohádkových bytostí, vítaný mladými Sokoly v krojích. Opona třemošenského loutkového divadla byla namalována na plátně a upevněna v dřevěném rámu. Rozměr opony je 200 x 130 cm. Od roku 1988, kdy soubor přešel pod Okresní dům pionýrů a mládeže Plzeň-sever v Třemošné, byla opona uložena ve skladu Sokola, jemuž byl navrácen původní pavilon. Loutkářský soubor nyní nemá stálou scénu, konstrukce té zájezdové má jiný rozměr, a proto oponu nevyužívá.

VLASTIBOŘ

U opony ve vlastibořské sokolovně se nepodařilo zjistit autora ani rok jejího vzniku. Tvůrce opony vytvořil parafrázi slavného obrazu malíře Adolfa Liebschnera (1857–1919), příslušníka generace Národního divadla, jednoho z našich nejpůvodnějších výtvarných umělců 80. a 90. let 19. století. „Na bočnicích plátna vidíme monumentální Trosky, ze kterých lze obsáhnout pohledem široko daleko krásu Českého ráje. Památný Říp pak připomíná příchod Slovanů. A nad krajinou holubice, přinášející mír a požehnání. V centrální části vítězství husitů nad Křižáky, nad nimi apotheosa slovanského lidu, oslavujícího patrně nabytou svobodu. Pozdravuje a vede jej symbol vítězství s pochodní v ruce na pozadí pražských Hradčan. A k tomu píseň Hej, Slované v notách pro případný sborový zpěv. Kde k tomu všemu hledat klíč. Možná nahoře v tom znaku Československé republiky, k jejímuž zrodu měla ta slavná minulost vést. A právě v kraji, kde národnostní poměry nebyly ujasněné, kde sociální skutečnost byla tíživá a tvrdá práce umožnila tak tak přežít, a kde národní uvědomění se skrývalo spíše v hlubinách srdce, než okázalém gestu. Ta Liebscherova parafráze je možná výkřikem nabytého sebevědomí a víry v nezkalenou budoucnost. A divadelní maska dole se podobá pečeti, která stvrzuje smysl a význam vlastibořské divadelní historie.“ (František Laurin)

VODŇANY

Neznámý tvůrce opony loutkového divadla Sokola ve Vodňanech se inspiroval obrazem malíře Emanuela Boháče z roku 1925 Prorocství Libušino. Středový obraz věštící Libuše je rámován architektonickou dekorací. V levém oblouku je vyobrazena tančící dívka v kroji, v pravém oblouku jinoch hrající na housle. V dolním pásu ve středu se nalézají znaky – kolem českého lva znaky Moravy, Slezska, Slovenska a Podkarpatské Rusi. Ve středu horního pásu se pak nachází znak Sokola. Lze předpokládat, že opona vznikla v roce 1930, kdy bylo založeno sokolské loutkové divadlo. Malba na plátně o rozměrech 172 x 105 cm dodnes slouží jako opona kukátkového jeviště.

ZÁSADA

Autorem opony z roku 1912 je akademický malíř Bohumil Šourek. Námět opony je převzat z Moravského Slováčka. Uprostřed opony je zachycena dvojice Slováků tančící šátečkový tanec. Napravo před domem pje skupina zpěváků a vlevo ji potulný Vlach pod lípou doprovází na housle. Vpravo v popředí vyšívá selka ornamenty na národní kroj. Vlevo vpředu všechny svým věncem odmění klečící dívka. Z koruny lípy všem žehná genius umění. Opona o rozměrech 710 x 325 cm byla pořízena pro ochotnický spolek Tyl. Zajímavostí je, že jej r. 1904 požádala místní jednota Sokola, aby ochotnický spolek věnoval celý ryzí výtěžek z divadelních představení na stavbu sokolovny. Této žádosti ochotníci skutečně vyhověli a v roce 1905 i v letech následujících přispívali značnými částkami na sokolský stavební fond, nedbajíce sami finančního zabezpečení svého spolku.

ZBIROH

Opona je dílem Alfonse Muchy. Vznikla za jeho pobytu na zámku Colloredo-Mansfeldů 1923–1924. Opona byla zhotovena na objednávku sokolského spolku pro jeviště v budově sokolovny, kde byla v roce 1924 instalována. Oponu Mucha vytvořil v atelieru na zámku Zbiroh, kde pracoval od roku 1910 na Slovanské epopeji. Jedná se o reprezentativní dílo z pozdního období malířovy tvorby. Mucha zde zužitkoval jak dekorativní objevy z jeho působení v době kolem roku 1900, tak i „filmové“ vidění uplatněné ve Slovanské epopeji. Program vyobrazení redukoval na sokolské symboly viděné na pozadí jasného nebe. Ústřední motivem je zalesněný kopec se zbirožským zámkem, níže nová sokolovna, znaky, stuhy a orlice. Opona byla od 2. světové války smotaná a zapomenutá v sokolovně. V roce 1988 budovu převzala armáda a zřídila zde posádkový dům armády. Posléze (1997) byla objevena opona zapsána do seznamu kulturních památek a roku 1998 restaurována Milanem Kadavým. Nyní je opona instalována ve velkém sále zámku, kde původně Mucha tvořil.

„POZVETE SI SEDLÁKY A PAK SE JIM POSMÍVÁTE!“

Aneb ze života jednoho venkovského divadla

Nechvalické ochotnické divadlo bylo založeno v roce 1871, když se učitel T. Sedloň, rolník Jan Kožmín a chalupník F. Hejkal rozhodli založit ochotnický spolek „pro obveselení zdejšího lidu, který toho potřeboval i pro poučení a vzdělání, neboť neměl ani četby ani slušné zábavy mimo hlučné a divoké muziky.“ Alespoň tak nás o prvních ochotnických krocích spravuje Pamětní kniha ochotnické jednoty Svatopluk Čech v Nechvalicích, která byla psána od roku 1922. Název po českém básníkovi a prozaikovi a stanovy tato jednota získala však mnohem později.

Ke své činnosti přibrali několik dalších mužů a žen a získali značnou podporu i od místního faráře Hamzala Vincence. Na první představení si vypůjčili jeviště – vlastně barevné cary – v Počepicích za 5 zlatých a hráli ve staré dřevěné hospodě, kterou si najímal Josef Burda.

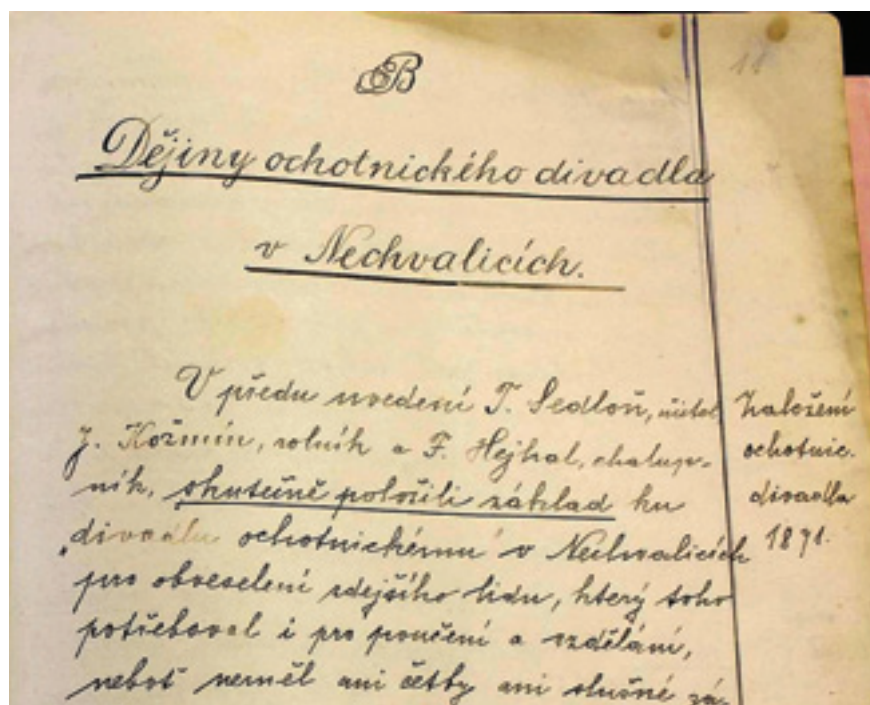
„Začali po novém roce 1871 úplně s ničím a zápasili proti předsudkům zaostalého lidu.“ Ten zaostalý lid byl jejich prvním veřejným vystoupením celkem rozhořčen.

I okem dnešního pozorovatele se tehdejšími návštěvníkům nelze divit, první zvolené představení nebylo vybráno úplně nejvhodněji. Jednalo se o frašku se zpěvy v jednom jednání od Antonína Wolfa s názvem Fotografická dílna v Praze.

Tato fraška je celkem krátká, nenáročná, o 5 hercích. Její pointou je utahování si na hloupých venkovanech neznalých cizích (spíše městských) slov a novodobé techniky. Děj, jak název napovídá,

se odehrává v Praze. Dva mladí muži (hejřilkové) by rádi večer vytáhli dívky na tancovačku, ale nemají na to peníze. Už zase. Obíhají své známé, ale dluží, kam se jen podívají, a tak jim nikdo nepůjčí. Úplně náhodou jeden z nich potkává na Koňském trhu svého kmotra, pana Mazaného z Mokropec, který se mu svěruje, že přišel do Prahy, aby své nastávající pořídil svoji fotografii. A plán je na světě. Mladí muži za pomoci jejich sluhý zinscenují fotografickou dílnu a spoléhají, že venkovský „balík“ nejenže nerozumí odborným fotografickým termínům, ale ani neví, jak takový „poltorafický laparáť“, jak jej nazývá, vypadá. Čili vrcholem této frašky je komický výstup, při kterém se sedláka snaží vyfotografovat. Schválně jej nenápadně během fotografování vyrušují, aby se pohnul, oni od něj vzali další peníze a mohli fotit tím narychlo zfingovaným aparátem znova. Končí to tak, že jej poprosí, aby se otočil, mezitím utečou a pana Mazaného tam nechají bez fotky a o pár desítek zlatých lehčího.

První vystoupení v Nechvalicích se dočkalo velkého zájmu. Přes 60 zlatých se vybralo a hospoda kapacitně nestačila. Ale jak již citace v názvu napovídá, místní sedláci „se pohoršovali a reptali. Dlouho se pak stranili divadla. Ač sebráli ochotníci brzy na to pěknou veselohru. Jeden z nás musí se oženit, přece byla návštěva slabá a bylo znáti bojkot části obecnstva.“

Ukázka z kroniky

Kateřina Wágnerová

PSAL MIROSLAV TYRŠ v Národních listech před 133 lety

Opona Národního divadla

V. Hynais

OPONA NÁRODNÍHO DIVADLA. MALOVAL V. HYNAIS.

U opon ještě zůstaneme, protože před 133 lety vznikla opona nejnámější, současná opona Národního divadla. České umění prožívalo v 70. letech 19. století své jaro, svérázný ráz českého malířství. I českým malířům se zadávaly veškeré práce na interiérové výzdobě Národního divadla. Miroslav Tyrš se s nimi vídal nejen v Sokole, ale i ve výtvarném odboru Umělecké Besedy. Zasedal i v porotě soutěže na výmalbu divadla. Od roku 1877 Miroslav Tyrš pravidelně psával informace kolem dění Národního divadla do předních českých novin. Neopomenul ani opony. V květnových Národních listech v roce 1881 uveřejnil stať o návrhu opony od Fr. Ženíška, jehož dílo bohužel shořelo během požáru v srpnu roku 1881. Druhou oponu pro Národní divadlo namaloval Václav Hynais. Úryvek z posudku na toto dílo zveřejněné Miroslavem Tyršem v listopadu roku 1883 v Národních listech před 133 lety Vám nyní citujeme. Text není upravován.

Hynais byl v době, kdy provedení hlavní opony rukoum jeho odevzdáno bylo, poslední z umělců, již sujet pro malířskou výzdobu Národního divadla sobě zvolili. On nechtěl opakovat, co jiní před ním řekli, nechtěl též si volit myšlenku konvencionelní, která by ku zvláštní povaze Národního divadla v nižádném vztahu se nenalezala. ... Pravili jsme, že jest to historie budování divadla Národního, již Hynais na oponě své nám předvádí. Musí tedy malba vypravovati, jaký jest účel stavby před očima našima vznikající, musí stavbu samu po všechně naznačit, musí nám připomenout okolnosti, za jakými ona vznikala. ... Rozpustilý hošík se druží, jenž zvonivou čapku co náznak rozpoutaného vtipu frašky na svévolnou hlavinku si klade. Hudební nástroje, u nohou postav těchto malebně rozložené, připomínají nám hudební zjevy musy dramatické. Klidné vyčkávání, jež od ruchu

vůkolního života realního význačně se liší, je vyjádřeno v alegorických postavách těch, i fragment architektonický, na němž jedna z nich odpočívá, říká nám, že mine ještě čas, než uměny vstoupí v chrám pro ně určený. Totéž naznačuje dělník, který právě za skupinou střední v sloupeň vstupuje, maltu na rameni svém dovnitř nesa, totéž kameník, jenž se špičákem a s kladivem v ruce klečí. Vysoká postava herce imposantně v plášť zahaleného, sochař a malíř v bratrském objetí vynikají ze skupiny po levé straně postav alegorických umístěné. Těž oni v nitro stavby hledíce, vyčkávají času, jenž k činnosti je povolá. K nim druží se tři postavy mužské, jež snad za básníky a skladatele považovati smíme. Zraky dvou z nich jsou vzhůru upřeny. Tam vznáší se stihlá, okřídlená postava dívčí, v bílé vlající roucho zahalená, levicí pozdvihující věnec vavřínový, v pravici červenobílý prapor třímající. Jest to, řekli

bychom genius vítězství, vzdušná postava Niky, ovšem že v pojmutí moderním, naznačující vítězný postup věci, k níž národ tak dlouho s láskou obětovnou lnul, a jejíž skvělé splnění co nejznamenitější projev životní síly své považuje. ... Třetí, s děckem v náručí, podává s váhavým ostychem chudý peníz, halíř to vdovský. Ji doprovází mladé děvčátko. Těž ono chce přispět tam, kde každý dává; i vybírá z kvítí, jež sobě nasbírálo a v náručí své nese, květ nejkrásnější, jež s myslí dětinou sběrateli důvěrně nabízí. Právem jeví se tato matka s dcerou svou v postavě plné. Jest to nejkrásnější hold, jež umělec lidu českému způsobem trvalým tu vyjádřil.

(TYRŠ, Miroslav, Výtvarné umění. Opona Národního divadla. Maloval V. Hynais, Národní listy, ročník 23, 18. 11. 1883, kráceno.)

Nemáte ve vaší sokolovně či v jiných místech působení divadelních souborů kulturně-historický poklad v podobě malované opony, o níž se neví?

Pokud ano, dejte vědět na adresu divadlo.baze@nipos-mk.cz.

Zda o vaší oponě má pracoviště databáze povědomí, zjistíte na stránkách www.amaterskedivadlo.cz.

DATABÁZE ČESKÉHO AMATÉRSKÉHO DIVADLA

www.amaterskedivadlo.cz

ENCYKLOPEDICKÁ DATABÁZE SHROMAŽDUJE

- informace o historii a současnosti ochotnických/amatérských divadelních aktivit na území České republiky,
- hesla souborů, osobností, divadelních přehlídek, výstav, malovaných opon; místopis,
- zpřístupňuje 160 tisíc hesel, obrazových i textových dokumentů a odkazů, z toho více jak 24 tisíc hesel souborů a 3,5 tisíce ročníků divadelních přehlídek.

nipos

NÁRODNÍ INFORMAČNÍ
A PORADENSKÉ STŘEDISKO
PRO KULTURU

 eea grants
 norway grants

MALOVANÉ OPONY DIVADEL ČESKÝCH ZEMÍ

www.amaterskedivadlo.cz/opony

- Poprvé byl soubor malovaných opon veřejnosti představen v roce 2010. Projekt byl podpořen z Finančních mechanismů EHP/Norsko.
- Na stránkách Databáze českého amatérského divadla je zachyceno přes 650 malovaných opon.
- Bádání pokračuje, průběžně je prováděna dokumentace nově objevených opon a zpracovávána ve formě hesel s obrazovým doprovodem.
- Hledáme další dosud neznámé opony, ozvěte se, v příštích letech připravujeme novou publikaci.

Osobní návštěvy každé úterý
po individuální dohodě.

Kontakt: **NIPOS**

Fügnerovo nám. 5 (P.O.Box 12)
120 21 Praha 2

telefon: +420 221 507 973

+420 605 708 325

e-mail: divadlo.baze@nipos-mk.cz

Vítány jsou i informace o již fyzicky neexistujících malovaných oponách.